

PANAMA BİLGİ NOTU

Coğrafi Konum

Karayip Denizi ve Kuzey Pasifik Okyanuslarına sınırı olan Orta Amerika ülkesi Panama, Kosta Rika ve Kolombiya'nın arasında yer almaktadır. Ülkenin güneydoğusundan Kuzey Amerika ve Güney Amerika'yı birbirinden ayıran sınır olan, Pasifik Okyanusu ile Karayip Denizi'ni birbirine bağlayan ve stratejik önemi büyük olan Panama Kanalı geçmektedir. Ülkenin Kolombiya ile 225 km ve Kosta Rika ile 330 km uzunluğunda sınırı bulunmaktadır.

Yüzölçümü bakımından ABD'nin South Carolina Eyaleti'nden biraz daha küçük olan ülkede Pasifik Okyanusu ve Karayip Denizi kıyıları dışındaki alanlar dağlıktır. ABD topraklarının en yüksek noktası 3475 metre ile Volcan de Chiriqui, en alçak noktası 0 metre ile Pasifik Okyanusudur.

Ekilebilir alanlar toplam kara alanının %7,36'sını oluşturmaktadır. 2490 km kıyı şeridi bulunan Panama'da deniz kıyısının büyük bölümünü ayrıcalıklı ekonomik bölge oluşturmaktadır. Tropikal deniz ikliminin hakim olduğu ülkede; Mayıs-Ocak dönemi yağışlı ve sıcak, diğer dönemler yağışsız geçmektedir.

Siyasi ve İdari Yapı

Panama, anayasal demokrasiye dayalı bir cumhuriyettir. 2004 yılında reform sürecinden geçen Anayasa'da yasama, yürütme ve yargı erkleri düzenlenmiştir. Yasama organı 71 üyesi bulunan Ulusal Meclistir. Yürütmenin başı olarak devlet başkanı ve başkan yardımcısı görev yapmaktadır. Yargı; Anayasa Mahkemesi, bölgesel yüksek mahkemeler ve temyiz mahkemelerinden oluşmaktadır.

Yerel idari yapı, 9 eyalet ve 3 bölgeden oluşmaktadır. Eyaletler; Bocas del Toro, Chiriqui, Cocolé, Colon, Darien, Herrera, Los Santos ve Panama olarak sıralanmaktadır.

Panama-Kolombiya sınırındaki Darien bölgesinde sınır ihlali yapan Kolombiyalı silahlı gruplar nedeniyle yaşanan problemler dışında, ülkenin, komşularıyla sorunu bulunmamaktadır. Özellikle ABD ile ekonomi, siyaset ve güvenlik başta olmak üzere, her alanda çok sıkı bir işbirliği mevcuttur.

Nüfus ve İstihdam

Panama nüfusu 2013 yılında yaklaşık 3,7 milyona ulaşmıştır. 2016 yılının sonunda ise nüfusun 3,9 milyona ulaşacağı öngörülmektedir. Nüfusun yarısından fazlasının Panama eyaletinde yoğunlaştığı ülkede % 67 oranında Afrika, yerli ve İspanyol kökenli nüfus , %12,3 oranında yerli halk ve %9,2 oranında Afrika kökenli halk bulunmaktadır. Nüfusun geri kalan kısmı ise beyaz veya Çin kökenli halktan oluşmaktadır. Afrika kökenli nüfusun büyük bölümü Colon Eyaleti'nde yoğunlaşmaktadır.

Ülkede ortalama yaşam süresinin 76,1 yıl olduğu tahmin edilmektedir. Nüfusun %64'ünün 15-64 yaş grubunda bulunduğu ülkede yaş ortalamasının 27,5 olduğu tahmin edilmektedir. Dış göçün gözlendiği Panama'da nüfusun %75'i şehirlerde yoğunlaşmıştır. Nüfusun yaklaşık %92'sinin okuryazar olduğu ve bu oranın erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Dili İspanyolcadır ancak Panama ve Colon şehirlerinde nüfusun büyük bir bölümü İngilizce konuşmaktadır.

Bölge nüfus istatistikleri en güncel verilere göre incelendiğinde en kalabalık bölgeler Panama, Chiriqui ve Colon olarak sıralanmaktadır.

Panama Kanalı'nın ticari konumunun ve gelişme eğiliminde olan Colon Serbest Bölgesi'nin işgücüne katkısı büyüktür. Yaklaşık 1,6 milyon olduğu tahmin edilen işgücünün en büyük bölümü (%17,9) ticaretle uğraşmakta iken %15,4'ü tarım ve hayvancılık, %10,6'sı inşaat, %8,6'sı imalat, %6,5'i ulaşım, nakliye ve depolama sektörlerinde çalışmaktadır.

Genel Ekonomik Durum

	2011 ^a	2012 ^a	2013 ^a	2014 ^a	2015 ^a	2016 ^b
Nominal GSYİH (milyon \$)	34,374	39,955	44,856	49,166	52,152	55,645
Reel GSYİH artış oranı (%)	11.8	9.2	6.6	6.1	5.8	5.7
Kişi Başı GSYİH \$ ^d	16,974	19,057	20,677	22,300	23,453 ^c	24,817
Döviz Kuru ¥:ABD\$ (dönem sonu)	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Tüketici Fiyat Enflasyonu (yılsonu;%)	6.3	4.7	3.7	1.0	0.3	2.6
Mal İhracatı, fob (milyon \$)	19,076	21,079	19,599	17,224	15,355	15,111
Mal İthalatı, fob (milyon \$)	-25,662	-28,130	-26,585	-25,698	-25,763	-22,330
Cari Hesap Dengesi (milyon \$)	-4,523	-4,177	-4,401	-4,794	-4,537	-3,433

a) Gerçekleşen b) EIU tahmini c) EIU projeksiyonu d) Satın alma gücü paritesine göre

Kaynak: Economist Intelligence Unit, 26.05.2016

Tarihi olarak Latin Amerika'nın en istikrarlı ekonomilerinden biri olan Panama ekonomisi ağırlıklı olarak hizmet sektörüne dayanmaktadır. Hizmet sektörünün GSMH'daki payı yaklaşık %77'dir.

Hizmet sektörü, Panama Kanalı'nın işletilmesi, Colon Serbest Bölgesi ve Panama şehrinde bulunan uluslararası bankacılık merkezi odaklıdır. Ülkede ağır sanayi bulunmamaktadır. Ana ihracat malları kahve, meyve ve deniz ürünleridir. Son yıllarda Panama ekonomisi dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında yer almıştır.

Dünya ticaretinin %5'inin ve mineral sektörü ticaretinin %18'inin üzerinden gerçekleştiği Panama Kanalının, uluslararası bankacılık sektörüne, konteynır limanlarına, haberleşme sektörüne, gayrimenkul, turizm ve serbest bölgelerine katkısı oldukça büyüktür.

Ulaşım ve nakliye altyapısındaki yatırımlar ile Panama'nın bölgesel nakliye üssü haline getirilmesi planlanmaktadır.

Ekonominin Panama Kanalı genişlemesi planları ile paralel olarak özellikle ulaşım ve haberleşme sektörlerindeki büyüme ile canlanacağı öngörülürken hükümetin turizme yönelik harcamalarındaki azalma ile turizm sektöründeki büyümenin azalması beklenmektedir. Panama-ABD Serbest Ticaret Anlaşması ile ABD'nin artan rekabet gücü ve alt yapı yetersizlikleri tarım sektörünün önemli bir gelişme kaydedemeyeceği yönündeki beklentileri doğrulamaktadır.

2015 yılında, Panama'nın diğer Latin Amerika ülkeleri ile karşılaştırıldığında 24 ekonomi arasında GSYİH en yüksek 13. ekonomi olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan, kişi başına düşen GSYİH sıralamasında ülke 8. sırada yer almaktadır. Ayrıca, ekonomisindeki büyüme ile ilgili ülkeler arasında ilk sırada yer alarak dünyanın önemli ekonomilerinden Brezilya, Meksika ve Şili'den daha yüksek bir büyüme oranı ile büyümektedir. Panama, en düşük enflasyona sahip 12. Latin Amerika ülkesidir.

Panama'nın en büyük ticaret ortağı ABD olup 2015 yılında ithalatının %20'sini ABD'den ve ihracatının %30'unu ABD'ye gerçekleştirmiştir. ABD-Panama STA'sı birlikte ikili ticaret artışı olmuştur.

Ekonomik Yapı

Latin Amerika'nın en açık ekonomisi olan Panama, bağımsızlığından beri serbest piyasa ekonomisini benimsemektedir.

Panama ekonomisi ağırlıklı olarak hizmetler sektörü tarafından Panama'da hizmetlerin gelişimine Panama Kanalı, Kolon Serbest Bölgesi, konteynır limanları, bankacılık ve sigorta sektörlerinin katkısı bulunmaktadır. Panama ekonomisinde modern sağlık tesisleri ve İngilizce konuşan nüfusu ile sağlık turizmin önemi oldukça büyüktür.

Tarım sektöründe Panama, dışa bağımlı bir ülke olup sektördeki en büyük tedarikçisi ABD'dir. Özellikle Panama Kanalı'nın ticari faaliyetleri sürdürmesi ile tarım önemini yitirmiştir.

Ülkedeki istihdamın %17'sine katkıda bulunan tarım sektöründe önde gelen ihracat ürünleri muz, karides, kahve ve şekerdir.

Panama-Pasifik Özel Ekonomik Alanı (PPSEA) ile kamu ve özel sektörün yatırımları ile Howard Hava Üssü dünyanın en önemli iş merkezlerinden birine dönüştürülmüştür. Söz konusu iş merkezi ihracat üzerine yoğunlaşmaktadır.

Kişi Başına Gelir

Panama gelir dağılımı bölgeler bazında farklılıklar göstermektedir. Hizmet sektörü ve sanayi sektöründe Panama Kanalı çevresi gelişme gösterirken tarım faaliyetleri sürdüren nüfus iç bölgelerde yer almaktadır. Kişi başına gelirin en yüksek olduğu bölgeler Panama Şehrinin bulunduğu Panama Bölgesi ve Colon Serbest Bölgesinin yer aldığı Colon bölgesidir.

Economist Intelligence Unit'in (EIU) tahminlerine göre kişi başına düşen GSYİH'nin (satın alma paritesine göre düzenlenmiş) 2014 yılı için 22,300 dolar, 2015 yılı 23,453 dolar olmuş 2016 yılı içinde 24,817 dolar olacağı tahmin edilmektedir. Panama üst gelir seviyesine sahip bir ülkedir.

Ekonomi Politikaları

Panama yüksek sermaye yatırımları sayesinde dış talepteki yavaşlamaya rağmen iç talebini dengede tutmayı başaran bir ekonomik yapıya sahip bir ülkedir. Konut sektöründe arz fazlası olacağı yönündeki beklentilere rağmen diğer sektörlerinde istikrarlı bir gelişim beklenmektedir. Hükümetin alt yapı yatırımlarını artırması ile Panama'nın bölgesel ticaret merkezi olması beklenmektedir. Panama Kanalı'nın genişletilmesi projesi yanı sıra kanala yakın bölgelere sanayi tesislerinin kaydırılması beklenmektedir.

Panama'da merkez bankası veya bağımsız bir para politikası otoritesinin bulunmamaktadır. Düşük ABD faiz oranları, firma kredilerinin artması ve yüksek emtia fiyatları enflasyona yönelik politikaları etkilemektedir.

Dış Ticaret

Dış ticaret açığı 2009 yılından beri düzenli şekilde derinleşen Panama'da, 2015 yılında dış ticaret açığı 12 milyar dolara yükselmiştir. Panama Kanalı'nın genişletilmesi projesi ve gittikçe sayısı artan serbest bölgeleri sayesinde dış ticaretinin önümüzdeki dönemde genişleyeceği öngörülmektedir.

Panama Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

Dış Ticaret (milyar \$)	2011	2012	2013	2014	2015
İhracat	14,555	822	843	818	696
İthalat	21,802	12,623	13,024	13,705	12,129
Denge	-7,247	-11,801	-12,180	-12,887	-11,433
Hacim	36,357	13,445	13,867	14,523	12,825

Kaynak: Trade map 21.03.2016

İthalat ve ihracat büyüklüğü açısından Latin Amerika'da önde gelen ülkelerden olan Panama, bölgenin liberal ticaret ve yatırım rejimine sahip ülkelerinden birisidir. Panama'nın kanunlarına göre yabancılar ve yerli halk arasında ticaret ve yatırım açısından hiçbir farklılık bulunmamaktadır. Bu durum, Panama'nın dış ticaret açısından yükselen bir ülke olmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca, Kuzey ve Güney Amerika'yı birbirine bağlayan Panama'nın nakliye, finans ve sigortacılık hizmetlerindeki gelişmişliği ticarete tercih edilen bir ülke olması yönünde katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan ABD ile imzalamış olduğu STA neticesinde ülkenin hem ihracat hem ithalatında ABD'ye bağımlılığının artacağı düşünülmektedir.

2015 yılında ülkenin mal ihracatında muz 99,8 milyon dolarla ilk sırada yer alırken ikinci sırada 69 milyon dolarla kabuklu deniz hayvanları ihracatı gelmektedir.

Başlıca Fasıllar İtibarıyla Panama'nın İhracatı (Bin Dolar)

GTİP	Ürünler	2013	2014	2015
	Toplam (diğer ürünler dahil)	843 913	818 204	695 678
0803	Muz (taze/kurutulmuş)	95 594	97 901	99 775
0306	Kabuklu hayvanlar (canlı/taze/soğutul../donduru../kurutul../tuzlan.. Vs.)	75 272	80 853	68 650
0302	Balık (taze/soğutulmuş)	47 227	54 220	51 907
4403	Yuvarlak ağaçlar	28 676	28 173	29 979
2301	Et, sakatat, deniz hayvanı vs. (yemeye uygun olmayan) unu, pelleti, kıkırdakları	28 436	41 028	28 749
7204	Demir/çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	45 881	45 690	28 123
0303	Balıklar (dondurulmuş)	11 561	20 279	26 281
0901	Kahve; kahve kabuk ve kapçıkları	15 383	24 415	24 035
0804	Hurma, incir, avokado ve guava armudu, mango, mangost (taze/kurutulmuş)	44 135	31 906	21 827
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	23 992	27 692	20 105
2208	Etil alkol, alkollü içkiler ve likör-alkol derecesi % 80'den az, tağyir edilmemiş	25 221	20 876	19 547
0807	Kavunlar (karpuzlar dahil) ve papaya (taze)	20 578	20 525	18 698
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları	16 666	19 100	16 640
7404	Bakır hurda ve döküntüler	25 669	22 749	16 466
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	19 308	18946	16 347
4104	Sığır ve at cinsi hayvanların dabaklanmış derileri	20 127	21 296	15 889
0202	Sığır eti (dondurulmuş)	23 333	22 397	15 034
4819	Kağıt/karton vb. esaslı kutu, kılıf, torba vb. eşya	15 918	15 627	11 800
1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	20 226	12 597	9 919
7612	Alüminyum fıçı, varil, bidon, kutu vb. Kaplar-hacmi<300lt	7 449	7 457	9 747
1602	Konserve; hazırlanmış/et, sakatat/kandan müstahzar	8 733	7 252	8 046

0304	Balık filetoları ve diğer balık etleri (taze/soğutulmuş/dondurulmuş)	7 698	9 303	7 347
0206	Balık filetoları ve diğer balık etleri (taze/soğutulmuş/dondurulmuş)	11 091	9 372	6 017
1504	Balıkların/deniz memelilerinin yağları	8 838	13 946	5 980
0407	Kus ve kümes hayvanlarının kabuklu yumurtaları	3 316	4 189	5 957
0201	Sığır eti (taze/soğutulmuş)	1 990	2 924	5 915
0406	Peynir ve lor	6 677	6 187	5 874
0402	Süt, krema (konsantre edilmiş, tatlandırıcı madde içerenler)	4 823	5 265	4 767
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalın >=6 mm	7 136	14 169	4 574
0709	Diğer sebzeler (taze/soğutulmuş)	2 643	3 635	3 981
4818	Tuvalet kağıtları, kağıt havlu, mendil, kumaş, masa örtüsü vb	482	1 349	3 709
7112	Kıymetli metallerin, kaplamalarının artık ve döküntüleri	8 183	4 223	3 690
4823	Diğer ölçüsüne göre kesilmiş kağıt vb; kağıt esaslı eşyalar	4 805	5 099	3 584
3824	Kimya ve bağlı sanayide kullanılan kimyasal ürünler	708	4 014	3 584
4804	Kraft kağıt/kartonlar-sıvanmamış-rulo veya tabaka halinde	2 075	4 366	3 247
7801	İşlenmemiş kurşun	2 947	4 236	3 187
0510	Akamber, misk; kuduz böceği ve safra; gude ve diğer hayvansal maddeler	1 380	642	3 146
2309	Hayvan gıdası olarak kullanılan müstahzarlar	6 317	5 158	3 027
2009	Meyve ve sebze suları (fermente edilmemiş, alkol katılmamış)	7 599	7 562	2 984
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. Den geniş)	1 812	1 545	2 984

Kaynak: Trademap 21.03.2016

Panama'nın ithalatının yaklaşık %25i sermaye mallarından, yaklaşık %16'sı petrol ürünlerinden ve yaklaşık %14'ü gıda ürünlerinden oluşmaktadır. Panama'nın 2015 yılı ithalatında birinci sırada 1,5 milyar dolarla petrol yağları bulunmaktadır. İkinci sırada ise 921 milyon dolarla binek otomobilleri ithalatı takip etmektedir.

Başlıca Fasıllar İtibarıyla Panama'nın İthalatı (Bin Dolar)

GTİP	Ürünler	2013	2014	2015
	Toplam (diğer ürünler dahil)	13 024 021	13 705 266	12 129 020
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	2 530 733	2 639 222	1 539 871
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	794 249	840 206	921 284
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	336 076	289 631	400 218
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	179 750	454 332	312 462
8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	206 267	206 898	194 157
9403	Diğer mobilyalar vb. Aksam, parçaları	138 517	149 364	144 551
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	115 335	122 224	128 820
6402	Ayakkabı; dış tabanı, yüzü kauçuk ve plastik diğer	120 378	119 974	128 547
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	180 371	169 189	128 027
7214	Demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	192 317	186 401	126 552
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	185 470	121 636	123 602
3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül	105 706	113 186	114 962
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik k	110 216	124 066	111 714
6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	94 688	106 576	105 070
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	93 561	92 423	97 453
8418	Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	93 402	94 426	92 675
2202	Sular (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	71 680	88 127	91 233
1005	Mısır	99 789	83 964	90 096
3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici	85 026	86 315	84 171
2309	Hayvan gıdası olarak kullanılan müstahzarlar	66 819	82 334	81 872

6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. Eşya (örme)	85 289	79 911	81 377
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	81 244	85 235	79 478
6403	Ayakkabı; yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii, suni vb kösele	79 058	82 291	78 025
8415	Klima cihazları-vantilatörlü, ısı, nem değiştirme tertibatlı	70 069	64 235	77 590
8429	Dozerler, greyder, skreyper, ekskavatör, küreyici, yükleyici vb.	138 524	113 632	76 768
2304	Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	89 431	97 012	76 272
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi vs. İle boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs.	59 098	68 728	76 069
8426	Gemi vinçleri, maçunalar, halatlı vinçler, döner köprüler	80 996	31 317	74 022
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. Ayıklama, eleme vb. İçin makineler	54 309	34 506	70 012
8443	Matbaacılığa mahsus baskı makineleri, yardımcı makineler	68 623	72 114	69 909
8528	Televizyon alıcıları, video monitörleri ve projektörler	88 564	82 547	69 780
6203	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	66 571	68 631	69 625
1901	Malt hülasesi; un, nişasta ve malt esaslı müstahzarlar	61 631	67 279	69 121
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertisörler, endüktörler	69 648	64 513	67 909
4202	Deri ve kösele vb. Den seyahat eşyası	69 385	70 566	67 563
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. Den geniş)	88 767	88 003	66 341
9018	Tıp, cerrahi, dişçilik, veterinerlik alet ve cihazları	58 870	69 950	66 315
6908	Sırlı seramikten döşeme, kaldırım taşları, şömine, duvar karosu	56 794	53 764	62 754
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları-sabunlar hariç	60 694	58 179	62 002
8431	Ağır iş makine ve cihazlarının aksamı, parçaları	122 152	54 398	59 792

Kaynak: Trademap 21.03.2016

Panama'nın İhracatında Başlıca Ülkeler (Bin Dolar)

	2013	2014	2015
Toplam (diğer ülkeler dahil)	843 913	818 204	695 678
ABD	158 834	161 822	136 852
Almanya	49 066	87 210	91 768
Kosta Rika	50 019	54 898	53 310
Çin	51 330	69 459	40 944
Tayvan	39 495	30 317	28 889
Hollanda	39 741	42 866	28 681
Serbest Bölge	32 204	29 796	26 483
Vietnam	11 574	34 975	24 693
Hindistan	28 333	22 101	21 986
İtalya	29 029	22 586	18 254
İspanya	19 065	23 958	17 444
Nikaragua	13 457	14 093	16 868
Meksika	8 596	11 330	13 471
Güney Kore	17 055	16 680	12 354
Guatemala	5 610	7 693	9 836
El Salvador	9 208	7 301	9 603
Ekvator	6 109	9 621	9 502
Portekiz	3 631	5 468	9 274
Surinam	11 941	12 271	9 233
İngiltere	22 730	11 542	9 218
Kolombiya	9 817	12 283	8 655
22.Türkiye	6 756	5 108	8 389
Honduras	13 131	11 708	7 669
Trinidad ve Tobago	7 120	7 727	7 595

Kaynak:Trademap

Panama'nın İthalatında Başlıca Ülkeler (Bin Dolar)

	2013	2014	2015
Toplam (diğer ülkeler dahil)	13 024 021	13 705 266	12 129 020
ABD	3 165 465	3 431 489	3 141 509
Serbest Bölge	1 280 872	3 292 605	1 938 879
Çin	1 024 509	1 114 314	1 158 895
Meksika	530 012	571 287	621 076
Kosta Rika	527 378	495 844	454 255
Güney Kore	363 662	463 198	428 646
Kolombiya	393 453	382 220	361 600
Ship stores and bunkers	21 477	0	342 570
İspanya	379 962	337 568	341 831
Japonya	278 539	275 738	292 107
Almanya	244 378	236 973	279 872
İtalya	154 021	445 861	271 469
Tayland	149 846	189 976	196 229
Guatemala	188 893	190 806	183 980
Brezilya	191799	121 003	159 340
Fransa	261 963	163 685	144 924
El Salvador	118 144	118 887	128 150
Kanada	64 104	86 862	115 544
Hindistan	62 392	75 607	107 193
İngiltere	104 020	100 431	90 895
Şili	83 676	92 689	88 250
Peru	119 330	85 567	80964
Hong Kong	45 908	260 571	76 517
Tayvan	54 887	66 512	70 770

Kaynak: Trademap

Türkiye ile Ticaret

Türkiye ile Panama arasındaki ticari ilişkilerde ülkemizin geleneksel olarak dış ticaret fazlası verdiği görülmektedir. 2013 yılında ihracatımız %0,3 artarak 230 milyon dolar, ithalatımızda %24 artarak 48 milyon dolar olmuştur. 2013 yılında ihracatımızdaki ve ithalatımızdaki artışa bağlı olarak dış ticaret hacmi 278 milyon dolar olmuştur. 2014 yılında ise ihracatımız bir önceki yıla göre %9 oranında azalarak 208 milyon dolar ithalatımız da %50 oranında azalarak 24 milyon dolar olmuştur. 2015 yılında da ihracatımız azalmaya devam etmiş bir önceki yıla göre % 20 azalarak 166 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında Panama'dan ithalatımız %19 azalarak 19 milyon dolar olmuştur.

Türkiye - Panama Dış Ticareti (1000 ABD Doları)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2004	36.598	30.684	67.282	5.913
2005	83.798	9.896	93.694	73.902
2006	77.883	10.050	87.933	67.832
2007	117.420	22.889	140.309	94.531
2008	228.088	21.042	249.130	207.045
2009	84.213	12.028	96.242	72.185
2010	140.632	20.670	161.302	119.962
2011	217.072	38.908	255.979	178.164
2012	224.265	38.520	262.785	185.745
2013	230.397	47.828	278.315	182.659
2014	208.399	23.654	232.053	184.745
2015	166.128	18.958	185.086	147.171
2015*	24.139	7.513	31.652	16.626
2016*	31.958	6.217	38.175	25.741

Kaynak: Tüik *Ocak-Mart ayı verileri

Panama'ya İhracatımız

Panama'ya ihracatımızda ön plana çıkan sektörler arasında petrol yağları, gemi inşa sanayi ürünleri, mücevherci eşyası, demir çelik ile hazır giyim bulunmaktadır. İkili ticarete gemi sanayinin yüksek paya sahip olmasının başta gelen sebebi, Türk deniz ticaret filosunun önemli bir bölümünün Panamada kayıtlı olmasıdır. 2015 yılı ihracatımızda önde gelen sektörler yolcu gemileri (64 milyon dolar), petrol yağları (26 milyon dolar), başka yerde belirtilmemiş ürünler (16 milyon dolar), mücevherci eşyası (15 milyon dolar), yatlar (6 milyon dolar) ve demir çubuklar (5 milyon dolar) olarak sıralanmaktadır.

Panama'ya İhracatımızda Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	Ürün adı	2013	2014	2015
	Toplam (diğer ürünler dahil)	230.397	208.407	166.128
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar	22 725	31 039	63 500
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	62 294	68 421	26 040
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	11 331	18 756	16 343
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	7 283	11 692	14 631
8903	Yatlar, diğer eğlence ve spor teknesi; kürekli kayak, kano	82	5 468	5 639
7214	Demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	86 017	18 998	5 012
7216	Demir/alaşimsız çelikten profil	3 808	3 150	3 409
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	1 135	851	3 283
6802	Yontulmaya, inşaata elverişli işlenmiş taşlar (kayagan hariç)	2 148	2 307	2 422
2523	Çimento	0	0	1 782
8507	Elektrik akümülatörleri, separatörleri	49	42	1 578
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	1 956	1 081	1 429
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	377	1 043	1 053
7013	Masa, mutfak, tuvalet, ev tezyinatı vb için cam eşya	2 020	2 071	1 030
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	1 379	1 420	1 007

Kaynak: Trade map

Panama'dan İthalatımız

Panama'dan ithalatımızda başlıca ürünler gemi inşa sanayi ürünleri, deriler, dondurulmuş balık ürünleri ve meyvelerdir. Sökülecek gemilerle, suda yüzen sökülecek diğer araçlar kategorisinde Panama en büyük 2. tedarikçimiz konumundadır. Yolcu gemileri ve yük gemilerinde ise Panama en büyük 7. tedarikçimizdir. Panama, dondurulmuş balıkta ve hurma, incir, avakado, muz ürün grubunda da önemli tedarikçilerimiz arasındadır.

Panama'dan İthalatımızda Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	Ürün adı	2013	2014	2015
	Toplam (diğer ürünler dahil)	47 828	23 654	18 958
8908	Sökülecek gemilerle, suda yüzen sökülecek diğer araçlar	34 445	16 839	10 234
0803	Muz (taze/kurutulmuş)	3 327	277	3 983
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid reçineler vb (ilk şekilde)	0	0	2 508
0804	Hurma, incir, avokado ve guava armudu, mango, mangost (taze/kurutulmuş)	2 531	1 929	1 284
4104	Sığır ve at cinsi hayvanların dabaklanmış derileri	454	637	254
7601	İşlenmemiş alüminyum	0	0	167
1804	Kakao yağı	0	0	152
0303	Balıklar (dondurulmuş)	2 023	0	135
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	5	5	98
4402	Odun kömürü	0	0	43
1805	Kakao tozu (ilave şeker/diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen)	0	0	33
3307	Tıraş müstahzarları, vücut deodorantları, tuvalet müstahzarları	0	18	20
0901	Kahve; kahve kabuk ve kapçıkları	2	1	14
9102	Kol, cep ve diğer saatler (9001 hariç)	0	0	13
3301	Uçucu yağlar, rezinoitler ve terpenli yan ürünler	9	0	9
8609	Demiryolu taşımacılığında kullanılan konteynerler	65	0	3
3305	Saç müstahzarları	0	0	3
8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	0	0	2

Kaynak: Trade map

PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

Gümrük Vergileri

1997de ülkenin DTÖ'ye katılımı ile hükümet vergileri bazı tarım ürünleri istisna olmak üzere maksimum %15 seviyesine düşürmüştür. Ortalama %12 olan gümrük tarifeleri ile Panama bölgenin en liberal pazarlarından birisidir. Panama ithalatında nispi vergi sistemini uygulamaktadır. Genel olarak CIF değer gümrük kıymeti baz alınırken bazı durumlarda referans kıymet bedelleri de göz önünde tutulmaktadır. Gümrük tarifelerine ve elleçleme maliyetlerine ek olarak, tüm ithal eşya için gümrükte %7 katma değer vergisi alınmaktadır. Eczacılık, gıda ve eğitim ürünleri katma değer vergisi kapsamı dışındadır. 1995 yılından bugüne, Panama Armonize Sistemi (HS) uygulamaktadır.

İthalatta İstenen Belgeler

Panamada ithalat lisansı istenmemektedir. Ticaret lisansı olan her firma ithalat yapabilmektedir. Ticaret lisansı ise ticari veya sanayi faaliyetleri olan kişiler ve firmalar için gereklidir. Gıda dışı tarım ürünleri ithalatında ise ürün güvenlik sertifikası istenmektedir. Ateşli silahlar, cephane, gübre ve bazı gıda ürünlerine yönelik ithalat izinleri gerekmektedir. Söz konusu izinler Güvenlik Bakanlığından alınmaktadır. Panamada gümrükleme işlemleri hızlı ve etkin bir biçimde yürütülmektedir. Gümrük işlemleri Panama Hükümetince yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri tarafından yürütülmelidir. Kamu alımlarına yönelik ithalat, diplomatların ithalat işlemleri, Panama Kanalı üzerinden gerçekleşen ve dahilde işleme kapsamındaki ithalat vergiden muaftır. İthalat için ithalat beyanı (gümrük müşavirince hazırlanmış ve imzalanmış), ticari fatura (orijinali ve İngilizce veya İspanyolca dillerinde hazırlanmış 4 kopya), hava konşimentosu, konşimento, ticari lisans numarası, güvenlik sertifikası, ürün satış sertifikası, menşee belgesi gerekmektedir.

İşaretleme

İlaçlar, tarım kimyasalları, zehirli maddeler ve gıda ürünlerinde İspanyolca etiketleme gerekmektedir. Etiketlerde üreticinin adı ve adresi, son kullanma tarihi, içindekiler, üretim numarası gibi temel bilgiler yer almalıdır. Gıda ürünlerinde etiketleme ve işaretleme CODEX Alimentarius kılavuzuna uygun olmalıdır.

Ticarette Uygulanan Standartlar

Standartlar ve Endüstriyel Teknoloji Genel Müdürlüğü(DGNTI) birçok kamu ve özel kurum uygunluk değerlendirmesi sürecinde önem arz etmektedir. Panamada uygunluk değerlendirilmesi düzenli olarak birçok kuruluş tarafından yürütülmektedir. Bu kuruluşlar arasında Sağlık bakanlığı Merkezi Laboratuvarı, Panama Üniversitesi gibi kurumlar sayılabilir. Uygunluk değerlendirmesini müteakiben DGNTI bir uygunluk sertifikası verir. Uygunluk sertifikasını vermeye yetkili tek organ DGNTI'dir. SGS ve Bureau Veritas gibi özel kuruluşlar ise sadece sistem uygunluğu sertifikası

verebilmektedir. Ulusal Akreditasyon Konseyi (CNA) ulusal akreditasyondan sorumlu kamu kuruluşudur. Akreditasyon genelde isteğe bağlıdır.

Serbest Ticaret Bölgeleri

Panamada Serbest Ticaret Bölgeleri sadece ihracat odaklı olarak desteklenmektedir. Panamada ihraç edilmek kaydıyla teşviklerden yararlanan 14 İhracat Bölgesi vardır. Yerli veya yabancı yatırımcılar bu bölgelerde faaliyet göstererek ithalat vergisinden muafiyet, işçi çalıştırma, vergi gibi konularda verilen teşviklerden faydalanabilmektedir. Ancak bu bölgelerde faaliyet gösteren firmalar yüksek işçi ücretleri, zayıf endüstriyel birikim ve zayıf altyapı gibi sebeplerden ötürü zorluk çekmektedirler.

2004 yılında kurulan Panama Özel Ekonomi Bölgesi büyük uluslararası firmaları bölgeye çekmiş ve özellikle lojistik alanında bölgede önemli bir üs haline gelmiştir.

Tüketicinin Yapısı ve Davranışları

Panama Orta Amerika'daki en yüksek ortalama gelire sahip ülkedir. Ancak, gelirin büyük bir kısmı tüketim odaklı küçük bir nüfusa aittir. Orta üstü ve orta gelirli bu nüfusun en çok tükettiği ürünler yüksek kalite ve son moda ürünlerdir. Söz konusu tüketicilerin alımlarında fiyatın önemi oldukça düşüktür. Nüfusun büyük kısmında ise fiyat kaliteden daha önemlidir. Piyasadaki düşük fiyatlı Uzakdoğu ve Asya ülkeleri menşeli mallar ile fiyat rekabeti yapmak oldukça zordur. Kaliteli ve düşük fiyatlı Japonya ve Kore menşeli ürünler elektronik pazarına hakimdir. Colon Serbest Bölgesinde yer alan Nike, Oakley ve Columbia gibi markalar da hem kalite hem fiyat açısından sektörlerinin liderleri konumundadırlar.

Panama'da en yaygın reklam mecrası televizyon ve gazetedir. Son yıllarda e-mail pazarlaması özellikle hizmetler sektöründe popüler hale gelmiştir. Panama'nın reklamcılık sektörü hizmetleri gelişmiş olup fiyatlar reklam kuruluşları arasında çok değişmemektedir. Fuarlar, özel seminerler ve sergiler diğer yaygın pazarlama araçlarıdır. Birçok yabancı imalatçının ülke genelinde televizyon reklamı, dış mekan reklamı, sponsorluk ve gazete reklamları gibi pazarlama faaliyeti bulunmaktadır.

Dağıtım Kanalları

İş yöntemleri genelde direk ve basit kurallarla işlemektedir. Ortalama olarak, Panama City ulusal tüketim talebinin %65ine sahiptir. Kalan %35lik kısım ise David, Colon, Santiago and Chitre şehirlerine dağılmış durumdadır. Genel olarak, Panama'daki dağıtım kanalları basittir. Doğrudan ithalatçılar çoğu durumda toptancı olarak faaliyet gösterirken bazı durumlarda perakende sektörüne de yöneldikleri gözlemlenmektedir. Hazır giyim, otomobil ve donanım ürünlerinde toptancı ithalatçılar bulunmaktadır. Tüketim ürünleri, gıda ve ilaç sektörlerinde ise toptan dağıtım kanallarından ayrı olarak perakende kanallarının varlığı göze çarpmaktadır. Endüstriyel ürünlerde satışlar, yerel bayiler eliyle yürütülmektedir. Panama'nın ana ithalatçılarından bazıları Colon

Serbest Bölgesinde antrepoları bulunan Orta-Güney Amerika distribütörleridir. Genel olarak Colon Serbest Bölgesinde antrepoları bulunan ithalatçıların Panama City şehrinde perakende satış mağazaları da bulunmaktadır. Panama ticareti Atlantik limanlarından Manzanillo, Cristobal ve Evergreen, Balboanın Pasifik Limanı istikametinde akmaktadır. Panama'nın hava kargoculuğunda daha ziyade Tocumen Uluslararası Havalimanı kullanılmaktadır.

Şirket Açılması

Panama'da ofis açmak oldukça kolaydır. Mekan ve maliyet açısından birçok farklı seçeneğin bulunması ve Latin Amerika'daki en esnek şirket hukukuna sahip olması yatırımcıların ülkede şirket açmasını sağlamaktadır. Şirket açılması için gereken süre 15 günden 1 aya kadar değişmektedir. Panama'daki her şirketin yıllık ortalama 200 dolar ödeme yaptığı yerleşik bir ajansı olmak zorundadır. Panama'da ticari faaliyetlerde bulunmak için Ticaret ve Sanayi Bakanlığında lisans alınması gerekmektedir. Toptancılık, ticari ve mortgage bankacılığı, finansal hizmetler ve ileri teknoloji hizmetleri için "Ticari Lisans Sınıf A" gerekmektedir. Öte yandan, bar, restoran, gayri menkul ajentaları, benzin istasyonları ve distribütörlerin "Ticari Lisans Sınıf B"ye sahip olmaları gerekmektedir. "Ticari Lisans Sınıf B"yi sadece Panamalılar alabilmektedir. "Sanayi Lisansı"ni ise imalatçılar ve inşaat sektöründeki firmalar almak zorundadır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Uluslararası kabul görmüş çevre ve istihdam standartlarını sağlayan firmalara çok çeşitli mali destekler ve basitleştirilmiş mevzuat sağlanırken fiber optik kablo ağı, ulaşım, sağlık ve yerleşim alt yapı imkanları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, uluslararası Finans Kurumu (IFC) aracılığı ile Panama'da ilk yatırımların birçoğu karşılanmakta olup Panama-Pasifik Özel Ekonomik alanı kapsamında bilgisayar teknolojisi, cep telefonu imalat sanayi, uluslararası çağrı merkezleri, havacılık sektörü gibi birçok sektör desteklenmektedir.

Panama'da sermaye akışına yönelik resmi kısıtlamalar bulunmamaktadır. Ayrıca, yerli veya yabancı sermaye arasında da herhangi bir ayırım bulunmamaktadır. Ancak, yüksek emek maliyeti ve esnek olmayan iş kanunları yatırımcılar için problem olabilmektedir. Panama'da ABD'li şirketler yüksek yatırım yapmaktadır. En çok yatırım yaptıkları sektörler ulaşım ve nakliye, finansal hizmetler ve imalat sektörleridir. Yatırım İstikrarı Kanunu (22 Temmuz 1998) ile tüm yabancı ve yerli yatırımcıların eşit haklara sahip olması garanti altına alınmış olup yabancı yatırımlar için özel bir izin bulunmamaktadır. 10 yıllık dönem için yatırımcılar arasında hiçbir fark gözetmeksizin yatırımcılar için uygulanan tüm kuralların yatırım yapılan zaman ile aynı kalacağı garanti edilmiştir. Orta Amerika doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının %40'ı Panama'ya gerçekleşmektedir.

Panama'da Düzenlenen Fuarlar

Panama'da düzenlenen fuarlar hakkında;

<http://www.biztradeshows.com>

<http://www.expodatabase.com>

<http://www.tradefairdates.com/Fairs-Panama-Z170-S1.html>

<http://www.auma.de>

web siteleri bilgi vermektedir.

Kamu İhaleleri

2006 yılında kurulan Ulusal Alım Ofisi ile kamu alımları modernize edilmeye çalışılmaktadır. İdarenin en önemli icraatlarında birisi internet tabanlı alım sistemine geçmesidir. Kamu alımlarına ilişkin bilgiler <http://www.panamacompra.gob.pa> adresli internet sitesinden ulaşılabilir. Kamu alımlarına esneklik, şeffaflık ve hız kazandıran bu sistemde tüm kamu alımlarının duyurulması zorunludur. Ofisi kuran mevzuat ile aynı zamanda alımlarla ilişkin hususların görüşüldüğü idari bir mahkeme de görevlendirilmiştir. Bu sistem ile ödeme gecikmelerinde kamunun faiz ödemesi yapma zorunluluğu ve tüm ihale isteklilerinin geniş bilgilere ulaşım imkanı sağlanmıştır. Yüklenicilere yapılan ödemelerde gereksiz bürokratik işlemlerle karşılaşılmaktadır. Genel olarak ödemeler faturalandırmadan sonra 3-6 ay içerisinde yapılmaktadır. Panama Kanalı 250 milyon \$'lık alımla ithalatçılar için cazip bir idaredir. İdare alımlarında liman teçhizatı, inşaat malzemeleri, endüstriyel ekipmanlar ve ulaşım gereçleri ve malzemeleri öne çıkmaktadır. Halihazırda yürütülen ve 5.25 milyar \$ tutarındaki Kanal genişletme çalışmasında alt yüklenici olarak ithalatçılara ve müteahhitlik sektörüne fırsatlar çıkmaktadır. Panama Kanal İdaresi, kamu kurumu olmasına rağmen, kendi bütçesine sahip ve ödemelerini zamanında yapan, esnek bir idare olma özelliği taşımaktadır.

YARARLI ADRESLER

TC PANAMA BÜYÜKELÇİLİĞİ

Büyükelçimiz Sn. Şanıvar Olgun

Embajada de la República de Turquía Piso 11 P.H. TORRE SFC, Calle 55 Este, Corregimiento de Bella Vista, Ciudad de Panamá República de Panamá

Tel : +507.302.77.29, +507.302.77.30, +507.302.77.35, +507.302.77.36

e-Posta : embajada.panama@mfa.gov.tr

Web : <http://panama.be.mfa.gov.tr>

Panama Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu

Ergenekon Mah. Cumhuriyet Cad. Kök Apt. No:193 Kat:6A

Şişli / İstanbul

Tel: 0212 234 74 77 - Fax: 0212 234 74 78

Web: www.panama.org.tr

PANAMA HÜKÜMETİ

(Panama'nın resmi web sitesi)

<http://www.presidencia.gob.pa/>

PANAMA SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI

MINISTRY OF COMMERCE AND INDUSTRY

www.mici.gob.pa

PANAMA TARIM BAKANLIĞI

MINISTRY OF AGRICULTURAL DEVELOPMENT

www.mida.gob.pa

PANAMA EKONOMİ VE FİNANS BAKANLIĞI

MINISTRY OF ECONOMICS AND FINANCE

www.mef.gob.pa

COLON SERBEST BÖLGE İDARESİ

COLON FREE ZONE ADMINISTRATION

www.zonalibredecolon.com.pa

PANAMA SAĞLIK BAKANLIĞI

MINISTRY OF HEALTH

www.minsa.gob.pa

PANAMA KANALI İDARESİ- KAMU İHALELERİ

Panama Canal Authority-Procurement Opportunities

<http://www.pancanal.com/eng/procsales/buy.html>

PANAMA'NIN GÜMRÜK VERGİ ORANLARI

<http://tariffdata.wto.org/>

[http://www.ana.gob.pa/images/stories/Articulos/Aranceles/2012_Decreto de Gabinete
N15.pdf](http://www.ana.gob.pa/images/stories/Articulos/Aranceles/2012_Decreto_de_Gabinete_N15.pdf)

GAZETELER

<http://www.prensa.com/>

<http://www.elsiglo.com/>

<http://www.laestrella.com.pa/>

<http://www.panamaamerica.com.pa/contenidos/home.htm>

BANKALAR

<http://www.banconal.com.pa>

<http://www.cajadeahorros.com.pa>

<http://www.bac.net>

<http://www.bancafe-pa.com>

<http://www.citibank.com.pa>

<http://www.globalbank.com.pa>

<http://www.pa.hsbc.com>

<http://www.banistmo.com>